

Лекційний курс з «Історії зарубіжної літератури XIX ст. Реалізм»

Для студентів Інституту філології

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА до курсу «ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА XIX ст. Реалізм»

1.2.1. МЕТА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ, ЇЇ МІСЦЕ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ТА РОЛЬ У ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ

Мета дисципліни, її місце в системі підготовки спеціалістів

Курс «Історія зарубіжної літератури» покликаний допомогти студентській молоді долучитися до культурної скарбниці людства, всесвітнього літературного процесу, збагатити їхній духовний світ знаннями історії зарубіжної літератури, залучити до загальнолюдських цінностей, виховати в них почуття власної гідності, потребу в читанні, інтересу до художнього слова, сформувати естетичний смак, високу загальну і читацьку культуру.

Завдання вивчення дисципліни, формування знань та вмінь

- Виявлення особливостей розвитку літератури реалізму і модернізму;
- розкриття специфіки естетичних систем критичного реалізму і модернізму;
- характеристика художніх напрямів;
- аналіз етапів літературного розвитку і творчості найвидатніших письменників;
- вивчення закономірностей взаємодії загальних тенденцій, національного й особистого начала в літературному процесі;
- засвоєння теоретичних знань у межах вивчення питань формування літературних жанрів, еволюції художньої форми.

Історичні передумови розвитку європейських літератур XIX ст., специфіка розвитку, ознаки, провідні жанри і герої, головні теми і проблеми.

Реалізм у літературі Франції. Політична ситуація і розвиток літератури у 30-ті–40-ві роки XIX ст.; становлення літературної критики; тема сучасності; тема революції.

Поезія Беранже: головні теми і образи пісень Беранже; еволюція творчого методу, значення пісні Беранже для сучасників.

Творчість Ф.Стендаля: філософські, політичні та естетичні погляди. «ВатнаВаніні» як ескіз до «Червоного і чорного». Італійська тема у

творчості Стендаля. Романна творчість: «Червоне і чорне», «Пармський монастир»: проблематика, новаторство у зображенні картин війни. Особливості творчого методу Стендаля. Творчість Проспера Меріме: жанрова і стильова специфіка; інтерес до української і російської історії і літератури.

Творчість О.Бальзака: головні етапи творчого шляху; задум циклу «Людська комедія». Повість «Гобсек». Проблематика роману «Батько Горіо». Структура і зміст романів Бальзака. Бальзак і Україна.

Літературний рух у Франції 50–70-х років XIX ст.; реалізм середини століття. Творчість Г.Флобера: філософські, естетичні та політичні погляди. «Пані Боварі» як новий тип психологічного роману; повість «Проста душа».

Німецька література. Нові тенденції в літературі 30–40-х років XIX ст. Творчість Г.Гейне: «Книга пісень»; поезія і проза в контексті суспільно-політичного розвитку країни. Новаторство Гейне.

Англійська література. Естетика класичного реалізму 30–40-х років XIX ст. Творчість Ч.Діккенса: етапи життя і творчості; «Олівер Твіст». «Домбі і син»: соціально-сатиричні романи – творчість 60-х. Значення творчості Діккенса.

Творчість У.М.Теккеря: етапи творчості, еволюція реалізму і світогляду письменника; історичний роман. «Ярмарок суєти», проблема «роману без героя». Місце і значення Теккеря.

Бельгійська література: специфіка суспільного життя середини XIX ст. і рух за національну літературу; творчість П. де Костера: жанрова своєрідність «Фламандських легенд».

Американська література. Творчість У.Уїтмена: ідеї і образи поезії. «Листя трави», новаторство, особливості творчого методу.

Особливості літературного процесу у XIX ст. Романтизм і реалізм як жива традиція, на яку спирається література XX ст. і

Лекційне заняття №1.

Реалізм як літературно-мистецький напрям XIX ст. Творчість П.Меріме

План

1.Філософсько-естетичні основи реалізму. Типологічні риси. Відмінність від романтизму.

2.Особливості творчості П.Меріме (1803-1870) у контексті французької літератури XIX ст. Періодизація.

3.Жанрова своєрідність новелістики П.Меріме (особливості композиції, новелістична концентрація та пуант, роль фіналу). Співвідношення романтичного та реалістичного у новелі П.Меріме “Матео Фальконе” (звичаї та ментальність корсиканців, вторгнення цивілізації та її спотворених цінностей, поведінка героїв у напружених моментах).

4. Тематика, проблематика, художні особливості сюжету та композиції новели “Кармен”. Характеристика образів Кармен та Хосе Марії.

Література

1. Пузиков А.И. Портреты французских писателей. – М., 1976.
2. Реизов Б.Г. Творчество Г.Флобера. – М., 1955.
3. Реизов Б.Г. Французский роман XIX в. – М., 1977.
4. Федоров А.А. Зарубежная литература XIX-XX веков: Эстетика и художественное творчество. – М., 1989.
5. Моруа А. Литературные портреты. – М., 1970.
6. Затонський Д.В. Минуле, сучасне, майбутнє. – К., 1982.
 5. Наливайко Д.С. Гірка реальність, перетворена силою слова на мистецтво.

Лекційне заняття №2.

Українська тематика у творчості П. Меріме

План

1. Українська тематика у творчості П. Меріме.
2. Нарис “Українські козаки та їх останні гетьмани”, есе “Богдан Хмельницький”.
3. Джерельна база творчості П. Меріме.
4. І. Тургенев і Марко Вовчок – митці, що допомагали інформативно П. Меріме ознайомлюватися із добою козаччини в Україні.
5. Сильові особливості творів П. Меріме на українську тематику. Герої-лідери української нації І. Мазепа та Б. Хмельницький. Ставлення автора до них.
6. Зображення звичаїв українців у їхній боротьбі із польськими загарбниками.

Література

1. Пузиков А.И. Портреты французских писателей. – М., 1976.
2. Реизов Б.Г. Творчество Г.Флобера. – М., 1955.
3. Реизов Б.Г. Французский роман XIX в. – М., 1977.
4. Федоров А.А. Зарубежная литература XIX-XX веков: Эстетика и художественное творчество. – М., 1989.
5. Моруа А. Литературные портреты. – М., 1970.
6. Затонський Д.В. Минуле, сучасне, майбутнє. – К., 1982.

5. Наливайко Д.С. Гірка реальність, перетворена силою слова на мистецтво.

Лекційне заняття №3.

Творчість Фредерика Стендаля у контексті французького літературного процесу XIX ст.

План

1. Особливості літературного методу Стендаля (1783-1842). Філософські та естетичні погляди (трактат “ Расін і Шекспір.”)
2. Періодизація та основні риси творчості.
4. Особливості новелістики. Тематика та проблематика новели “Ваніна Ваніні.”
5. Реалістична картина життя французького суспільства та становлення молоді людини у романі “Червоне і чорне”.
6. Своєрідність соціального та психологічного аналізу для розкриття моральних проблем епохи (кохання, еволюція характеру молоді людини, її місце у суспільстві, проблема вибору).

Література

1. История зарубежной литературы XIX века. Под ред. Соловьевой Н. А. – М., 1991.
2. Овруцька У. М. Стендаль: життя і творчість. – К., 1983.
3. Реизов Б. Стендаль: художественное творчество. – М., 1978.
4. Артамонов С.Д. Стендаль // История французской литературы: У 3-х т. – М., 1956. – Т. 2.
5. Фрид Я. Стендаль. Очерк жизни и творчества. – М., – 1967, – 415 с.
6. Моруа Андре. Мистецтво і життя. Стендаль. – К., 1990, – С. 69-76.
7. Храповицкая Г.Н. Фредерик Стендаль // История зарубежной литературы XIX века. – М., 1991.

Лекційне заняття № 4.

Поетикальні, художньо-стилістичні особливості роману “Пармський монастир” Ф. Стендаля

План

1. Історія написання роману “Пармський монастир”. Історична дійсність та художня правда. Тематика та проблематика роману: тема

Великої французької революції та ідея національного відродження. Батальні сцени та образ Наполеона, його вплив на формування молодого людини. Романтичні суперечності характеру та психології Фабріціо дель Донго.

2. Особливості національного італійського характеру в образі графині Сансеверіна на тлі аристократичного пармського двору. Граф Моска – типовий представник аристократії. Маркіз дель Донго та його син Асканьо як представники старої монархії.

3. Роль духовенства в тогочасному житті (клерикалізм та духовність), абат Бланес, архієпископ Ладріані.

4. Особливості стилю Ф. Стендаля. Роль та значення роману.

Література

1. История зарубежной литературы XIX века. Под ред. Соловьевой Н. А. – М., 1991.
2. Овруцька У. М. Стендаль: життя і творчість. – К., 1983.
3. Реизов Б. Стендаль: художественное творчество. – М., 1978.
8. Артамонов С.Д. Стендаль // История французской литературы: У 3-х т. – М., 1956. – Т. 2.
9. Фрид Я. Стендаль. Очерк жизни и творчества. – М., – 1967, – 415 с.
10. Моруа Андре. Мистецтво і життя. Стендаль. – К., 1990, – С. 69-76.
11. Храповицкая Г.Н. Фредерик Стендаль // История зарубежной литературы XIX века. – М., 1991.

Практичне заняття № 5.

Творчість Оноре де Бальзака

План

1. Бальзак – зачинатель соціального реалістичного роману. Філософсько-естетичні погляди О. де Бальзака (1799-1850). Поєднання реалістичних та романтичних елементів у його художній системі.

2. Цикл “Людська комедія” Бальзака – грандіозна енциклопедія життя Франції першої половини XIX ст. Історія задуму, особливості структури (етюди про звичаї, філософські етюди, аналітичні етюди), ідейно-тематичний зміст.

3. Зображення життя провінції у романі “Ежені Гранде”. Провінційні звичаї жителів містечка. Будинок Гранде.

4. Образ Гранде як втілення сліпої пристрасті до грошей. Зовнішність. Яким чином Гранде нажив багатство? Ставлення жителів містечка до нього. Стосунки між Гранде та його дружиною.

5. Образ Ежені Гранде. Зовнішність. Життя Ежені в домі Гранде. Переродження Ежені під впливом кохання. Трагізм образу.

Література

1. История зарубежной литературы XIX века. Под ред. Соловьевой Н. А. – М., 1991.
2. Овруцька У. М. Стендаль: життя і творчість. – К., 1983.
3. Реизов Б. Стендаль: художественное творчество. – М., 1978.
4. Артамонов С.Д. Стендаль // История французской литературы: У 3-х т. – М., 1956. – Т. 2.
5. Фрид Я. Стендаль. Очерк жизни и творчества. – М., – 1967, – 415 с.
6. Моруа Андре. Мистецтво і життя. Стендаль. – К., 1990, – С. 69-76.
7. Храповицкая Г.Н. Фредерик Стендаль // История зарубежной литературы XIX века. – М., 1991.

Практичне заняття № 6.

Тематика і проблематика роману «Батько Горіо» О. де Бальзака.

Система образів твору

План

1. Згубний вплив грошей на людські стосунки у романі «Батько Горіо». Дім пані Воке – суспільство у зменшеному вигляді. Доля батька Горіо. Шлях збагачення.
2. Ставлення до дружини та дітей. Горіо - жертва пристрасної любові до дітей. Відмінні та спільні риси Горіо та Гранде.
3. Порухення проблеми становлення молодого людини в образі Ежена де Растіньяка. Походження. Зовнішність. Вчителі Растіньяка. Ежен і Б'яншон. Перспектива розвитку образу в подальших романах «Людської комедії». Бальзак та Україна.

Література

1. Наливайко Д.С. Оноре Бальзак: Життя і творчість. – К., 1985.
2. Реизов Б.Г. Творчество Бальзака. – Л., 1973.
3. Кучборская Е. П. Творчество Бальзака. – М., 1970.
4. Обломиевский Д. Бальзак. Этапы творческого пути. – М., 1961.

5. Затонский Д.В. Бальзак // Европейский реализм XIX века. Линии и лики. – К., 1984.
6. Моруа А. Прометей, або Життя Бальзака. – К., 1977.
7. Рибак Н. Помилка Оноре де Бальзака. – К., 1982.

Практичне заняття №7.

Англійський реалізм. Творчість Чарлза Діккенса

План

1. Специфіка англійського реалізму та її втілення у творчості Діккенса.
2. Творчий метод Діккенса (1812-1870) у контексті літературної епохи: поєднання просвітительських, романтичних та реалістичних тенденцій; урбаністичний характер творів; превалювання морально-етичної проблематики, пошуки вирішення життєвих та соціальних проблем та конфліктів у морально-етичній площині, демократизм Діккенса.
3. Діккенс – майстер психологічного аналізу.
4. Зображення широкої картини соціального життя Англії у романі Діккенса “Домбі і син”.

Література

1. Лібман З.Я. Чарлз Діккенс. Життя і творчість. – К., 1982.
2. Ивашева В.В. Творчество Диккенса. – М., 1954.
3. Клименко Е.И. Английская литература первой половины XIX века. – Л., 1971.
3. Сильман Т.И. Диккенс: Очерк творчества. – М., 1970.
4. Стріха М. Нове наближення до Діккенса // Всесвіт.– 1987. – № 7.
6. Шахова К.О. Смуток і сміх Чарлза Діккенса // Шахова К.О. Нариси творчості зарубіжних письменників-реалістів XIX–XX ст. – К., 1975.
7. Уилсон Э. Мир Чарлза Диккенса. – М., 1975.

Практичне заняття №8

Суперечливість образів у романі «Домбі і син» Ч. Діккенса

План

1. Містер Домбі – ідейно-художній центр твору. Лейтмотив образу.
2. Згубність пихи (гордині) для людини: ставлення Домбі до дружини, дочки, Едіт тощо.
3. Суперечливий характер образу. Утілення в образі ідеї морального вдосконалення.

4. Майстерність Діккенса у змалюванні дитячих натур. Образ Поля. Символічність смерті Поля.
5. Сатиричне зображення системи виховання та освіти у романі (місіс Піпчін, заклад Блімбера, заклад Благородних точильників).
6. Образи людей з народу. Гумор Діккенса, засоби його вираження та художнє функціонування.

Література

1. Лібман З.Я. Чарлз Діккенс. Життя і творчість. – К., 1982.
4. Ивашева В.В. Творчество Диккенса. – М., 1954.
5. Клименко Е.И. Английская литература первой половины XIX века. – Л., 1971.
3. Сильман Т.И. Диккенс: Очерк творчества. – М., 1970.
4. Стріха М. Нове наближення до Діккенса // Всесвіт.– 1987. – № 7.
8. Шахова К.О. Смук і сміх Чарлза Діккенса // Шахова К.О. Нариси творчості зарубіжних письменників-реалістів XIX–XX ст. – К., 1975.
9. Уилсон Э. Мир Чарлза Диккенса. – М., 1975.

Практичне заняття № 9.

Особливості реалізму другої половини XIX. Творчість

Гюстава Флобера

План

1. Особливості естетики реалізму Г.Флобера (1821-1880) у контексті французької літератури (своєрідність світоглядно-естетичної позиції, “об’єктивний стиль”). Основні етапи творчості (“Спокуса святого Антонія”, “Виховання почуттів”, “Саламбо”, “Проста душа”).
2. Тематика, проблематика та художні особливості роману Г. Флобера “Пані Боварі”: історія написання роману; жанрова та сюжетно-композиційна структура. Зображення життя провінції, деградації людської душі, занепаду культури, мистецтва, релігії, обумовленість характеру героїв навколишнім середовищем, відмова від перебільшень і загострень у сюжеті й змалюванні персонажів.
3. Характеристика образу Шарля Боварі (дитинство, юність, професійні здібності, життєві орієнтири).
4. Протиставлення реального життя й мрії в образі Емми; причини трагедії Емми; як ви розумієте “боварізм”.

5. Особливості стилю Флобера: стислість, досконалість, портрет, психологізм (невласне-пряма мова), об'єктивізм, натуралізм, символізм, імпресіонізм. Вплив Г.Флобера на подальший розвиток світової літератури.

Література

1. Пузиков А.И. Портреты французских писателей. – М., 1976.
2. Реизов Б.Г. Творчество Г.Флобера. – М., 1955.
3. Реизов Б.Г. Французский роман XIX в. – М., 1977.
4. Федоров А.А. Зарубежная литература XIX-XX веков: Эстетика и художественное творчество. – М., 1989.
5. Моруа А. Литературные портреты. – М., 1970.
6. Затонський Д.В. Минуле, сучасне, майбутнє. – К., 1982.
10. Наливайко Д.С. Гірка реальність, перетворена силою слова на мистецтво.
11. Матеріали до уроків за творчістю Г.Флобера // Всесвітня література в середніх
9. Пронкевич О.В. Секрет довголіття “нецікавого сюжету”, або “Емма Боварі – це я” // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1997. - № 9.
- Лібман З.Я. Чарлз Діккенс. Життя і творчість. – К., 1982.
10. Івашева В.В. Творчество Диккенса. – М., 1954.
11. Клименко Е.И. Английская литература первой половины XIX века. – Л., 1971.
12. Сильман Т.И. Диккенс: Очерк творчества. – М., 1970.
13. Стріха М. Нове наближення до Діккенса // Всесвіт. – 1987. – № 7.
14. Шахова К.О. Смуток і сміх Чарлза Діккенса // Шахова К.О. Нариси творчості зарубіжних письменників-реалістів XIX–XX ст. – К., 1975.
15. Уилсон Э. Мир Чарлза Диккенса. – М., 1975. Наливайко Д.С. Оноре Бальзак: Життя і творчість. – К., 1985.
16. Реизов Б.Г. Творчество Бальзака. – Л., 1973.
17. Кучборская Е. П. Творчество Бальзака. – М., 1970.
18. Обломиевский Д. Бальзак. Этапы творческого пути. – М., 1961.
519. Затонский Д.В. Бальзак // Европейский реализм XIX века. Линии и лики. – К., 1984.
20. Моруа А. Прометей, або Життя Бальзака. – К., 1977.
21. Рибак Н. Помилка Оноре де Бальзака. – К., 1982.

- 22.История зарубежной литературы XIX века. Под ред. Соловьевой Н. А. – М., 1991.
- 23.Овруцька У. М. Стендаль: життя і творчість. – К., 1983.
- 24.Реизов Б. Стендаль: художественное творчество. – М., 1978.
- 25.Артамонов С.Д. Стендаль // История французской литературы: У 3-х т. – М., 1956. – Т. 2.
- 26.Фрид Я. Стендаль. Очерк жизни и творчества. – М., – 1967, – 415 с.
- 27..Моруа Андре. Мистецтво і життя. Стендаль. – К., 1990, – С. 69-76.
- 28.Храповицкая Г.Н. Фредерик Стендаль // История зарубежной литературы XIX века. – М., 1991.

**Програмові вимоги до курсу
«Історія зарубіжної літератури XIX ст.
Реалізм»**

- 1.Реалізм як напрям у літературі XIX ст., його особливості, історичні та літературно-естетичні передумови розвитку.
- 2.Творчість О. де Бальзака. Особливості реалізму письменника. Основні положення його естетики. Критика суспільної дійсності у романі Бальзака “Батько Горіо” або “Ежені Гранде”.
- 3.Новелістика Стендаля. Поєднання романтичного та реалістичного у новелі Стендаля “Ваніна Ваніні”.
- 4.Ідейно-художній зміст, система образів роману Стендаля “Червоне і чорне” (“Пармський монастир”).
- 5.Жанрова своєрідність новелістики П.Меріме. Співвідношення романтичного та реалістичного у новелах Меріме “Матео Фальконе”, “Кармен”, “Таманго”, “Коломба”, “Етрусська ваза”.
- 6.Новаторство Г.Флобера – реаліста. Роман Г.Флобера “Мадам Боварі”, ідейно-художні особливості, проблематика.
- 7.Характерні риси англійського реалістичного роману. Творчість “блискучої плеяди”: Е. Гаскел, сестри Бронте, Ч.Діккенс, У.Теккерей.
- 8.Розкриття широкої картини суспільної дійсності Англії XIX ст. у романі Ч.Діккенса “Домбі і син”. Художня своєрідність роману.
- 9.У.Теккерей та його роман “Ярмарок суєти”, жанрове новаторство та особливості комічного.

1. Загальна характеристика творчості Г.Гейне. “Книга пісень” і “Подорожні картини”, своєрідність лірики поета. Гейне в українських перекладах.
10. Проблема аболіціонізму в американській літературі. Г. Бічер-Стоу та її роман “Хатина дядька Тома”.
11. Художня своєрідність поеми Г. Лонгфелло “Пісня про Гайявату”.
12. Уолт Уїтмен як поет новатор (збірки “Листя трави”, “Пісня про себе”).

